

Romain Filstroff, paotr ar yezhoù

© Romain Filstroff

Abaoe un toullad mizioù e ra berzh Linguisticae, ur chadenn YouTube c'hallek savet gant Romain Filstroff, ha gouestlet d'ar yezhoù dre vras.

Un toullad skeudenoù diwar filmigoù chadenn Linguisticae.

Romain, gallout a rez displegañ d'hol lennerien piv out hag ar pezh a rez gant da chadenn Youtube?

Romain eo va anv, hag emañ oc'h echuiñ ma studioù master war ar yezhoniezh istorel hag an indezeuropeg e Skol-veur Vienna, en Aostria. Mod-all, ez on dreist-holl ur videoour. A-raok pep tra e komzan eus yezhoniezh em videoioù: un doare eo evidon da voutinaat danvez ma barregezh ha ma entan; kaoz zo dreist-holl eus sujedoù hag a vesk divizoù kevredigezhel ha yezhoniel (sokioyezhoniezh) hag ivez istor ar yezh (yezhoniezh treagedel!) ha teoriennoù un tammig donoc'h met hollekoc'h (yezhoniezh hollek).

Petra a soñj da heulierien? Hag a-du e vezont ganit, pe ha reseviñ a rez ur bern rebechoù? Ha disheñvel eo an traoù hervez broad ar sellerien? Ur seller galleg a Frañs en do ur savboent disheñvel diouzh hini ur galleg aljerian pe gebekat moarvat?

Pa vez pledet war ur sujed gant ar pal displegañ en un doare neptu un elfenn yezhoniel, pa'z eus pouez war ar gevredigezh gant an elfenn-se dreist-holl, e vez rebechoù dres: kaozeal a ra an dud ur yezh ha soñjal a ra dezhe alies eo trawalc'h evit bezañ ur mailh warni, lies eo ar raksoñjoù ha diaes-mat eo din displegañ perak n'o deus tamm gwirionez ebet komzoù treut zo, dre ur savboent yezhoniel. Da skouer, diaes eo displegañ d'ar Frañsien n'eo ket izeloc'h ar "yezhoù rannvro" evit ar re all, ha pa gomzan ur rannyezh, ne ran ket evit kaozeal gant istrogellet met gant tud o tont eus ma c'horn-bro hag int bet ganet en hevelep endro yezhel ha me. E gwirionez, ar pal eo skarzhañ raksoñjoù zo bet desket

deomp er skol, gant hor c'herent pe gant ar c'houlz; un darn vras eus an dud a soñj eo gwirion ar raksoñjoù-se hag hollvedel zoken. Klask a ran neuze skarzhañ ar raksoñjoù-se, evel gant ma video war adreizhañ ar skrivadur pe an hini war ar c'hunujennoù hag an tabou, dre m'eo kamm an displegadenoù boas ha faos e-keñver yezhoniezh ha skignet e vezont a-wechoù gant kazetennerien, yezhadurourien ha kelennerien. A-wechoù e santan un harz pa waskan war savboentoù tud zo, hag kavout a ra dezhe e tagan o identelezh.

Hor c'hevredigezh zo gwall zisheñvel diouzh ar pezh zo e lec'h all, setu ez eo ivez disheñvel an emzalc'hioù e lec'h all. Sellerien niverus zo er Maghreb, hag ar c'hudennadurioù sokioyezhoniel n'int ket ar memes re, hag an darempred gant ar galleg n'eo ket an hevelep hini kennebeut dre m'eo un eilyezh du-hont. Heñveldra e Kebek gant ur blegenn zisheñvel, dreist-holl e-keñver ar saozneg hag ar politikezh yezh, met ivez e-keñver an disuren-tezh yezhel a vez gant Kebekiz diwar o rannyezhadennoù, jaojet evel dizereat pe direizh gant aozadurioù skoueriekaat ar galleg, daoust dezho embann labourat en anv ar gallegva. Normal eo kement-se a-benn ar fin: ur fed sokial, rannvroel, remziadel hag hiniennel zoken eo ar yezh. Ne gaozeer na ne santer ket ar memes traoù e-keñver yezh hervez an endro, ar rannvro, an hinienn, an oad hag ar rev zoken. Klasket e vez lakaat da grediñ eo ar galleg ur yezh difiñ, unvan hag unan. N'eus ket eus an hollvedelezh-se e pep lec'h, evel ma kreder, koulskoude.

Labourat a rez war al ledañ gouiziegezh dre ar genrouedad, ar pezh zo diouzh ar

c'hiz. Ez plog e weler chadennoù all eus ar memes doare. Piv eo ar genlabourerien-se ha penaos ho peus anaoudegezh ganto?

En em anavezout a ra an holl videoourien, bihan eo metoù ar video dre ar rouedad, daoust ma n'heller ket nac'h eo termenet-strizh an tachennoù (braventez, fent, diduiñ, gaming, hag all...); forzh penaos, an holl "lederien gouiziegezh" a anavez ar re all, ha darn anezho zo keneiled ha mignoned din war un dro.

Ez plog e lenner ez out "ideoyezhoñour" [idéolinguiste] abaoe ma oas krennard. Petra eo an dra-se? Penaos e teuer da vezañ ideoyezhoñour?

An "ideoyezhoñour" a grou yezhoù. Deuet on d'ar yezhoniezh dre grouiñ yezhoù, hag a-benn ar fin ar rouedadoù sokial hag ar strolladoù prevez a ideoyezhoñourien a gaver war ar genrouedad o deus lakaet ac'hanon da gompren e oa ur pleustr ledetoc'h eget ar pezh a c'heller krediñ. Dre ma ne gompren ket ar re all ar blijadur da grouiñ sistemoù yezh eo gwelloc'h deomp tevel war an entan-se kuit da vezañ gwelet evel folled.

Penaos e termenez ur yezh? Petra soñjez eus an termenadur gant ar sokioyezhoñour Philippe Blanchet: "[Ar yezh zo] ur rouedad izek? [en un doare yezhoniel] a argemm anavezet dre ur ger unvan hag un emskiant yezh a-ziforc'h"?

Em video kentañ, a laka ar gaoz da vat eus yezhoniezh, em eus implijet termenadur Saussure a zo izek mat, met a zere d'an deraouidi: ar yezh, a vez desket, eo anatadur al lavar, zo enganet⁴. Kantadoù a dermenadurioù zo, pep yezhoñour a ra gant e hini. N'eus forzh penaos, evel

ma lavar Blanchet, n'eo ket ar yezh un dra bennak eeun ha n'eus ket da skouer ur galleg, meur a hini ne lavaran ket. Kemeromp skouer ar brezhoneg: n'eus ket ur brezhoneg, ha ma ne fazian ket, e vez enebet alies KLT ha gwenedeg, ha bez' ez eus un dalc'h yezhel etre an daou hollad, un doare ilrezañ⁵ yezh. Bez' ez eus neuze e Breizh un undalc'h evel ma z eus anezho e kement tachenn yezhel zo. Kavet e vez diforc'hioù sonn eus ur remziad d'egile, eus ur gêr d'eben, eus un endro sokial d'egile. Morse n'eo ur yezh unan hag unvan, dibaset eo gant e stummoù.

Graet ez peus ur video, diouzh goullenn kreñv da sellerien, ma tifennez adreizh skrivadur ar galleg. Lod sellerien a oa en gortoz e vefes a-enep. Respontet ez peus n'emaout ket a-enep an Akademiezh da vat, nemet pa ziviz traoù kontrol d'ar pleustr. Ha skouerioù az peus a "zivizoù mat ha fall" eus he ferzh?

An Akademiezh zo he fal pennañ, pa oa bet savet, ledañ un implij "reizh" eus ar galleg, diwar dezverkoù subjektivel ha personel zoken. Stag eo istor an Akademiezh ouzh hini skoueriekadur hag unvanadur ar yezh, ha merket eo dre hec'h emgann a-enep an teodyezhoù pobl, ar stummoù gwelet evel dizereat hag ar gerioù re nevez pe re gozh. Morse n'he deus graet an Akademiezh ul labour a "yezhoniezh", he divizoù ha reolennoù o deus heuliet ur poell a veli atav, hag ar yezh a felle dezhi deskrivañ n'eo bet hini ar muianiver morse, dre m'eo bet troet atav war-zu ur c'helc'h sokial ha douaroniel resis: hiziv c'hoazh, ne gemer ket an Akademiezh e kont implijoù ar galleg e Kebek, hag en Afrika nebeutoc'h c'hoazh, pa zalvoudeka yezh ar vourc'hizien pari-

zian. Ne ra forzh ebet eus an nevezadennoù rak gwelet e vezont evel siek, padal ez eo an nevezadennoù a ro buhez d'ur yezh ha ganto ez a war-raok. Mirelouriezh yezhel an Akademiezh n'eo ket souezhus ma kemerer e kont hec'h istor, ha ma notenner ne oar netra an akademiidi e-keñver ar yezh komzet, tost an holl anezho gwazed a vroadelezh c'hall, eus un endro sokial uhel a-walc'h, parizian ha kozh-mat. Oad keitat an akademiidi eo 77 vloaz, hag oad keitat ar Frañsien eo 41 bloaz. Daou remziad a-ziforc'h zo pe dost. Splann eo an diouer a zileuriañ en Akademiezh a dalvez dre ret ez eo pell he freder diouzh hini ar c'hallegerien. Diaes eo neuze lakaat tud an Akademiezh da gompren, e vez graet gant an doare sujañ goude après que er pleustr hiziv.

Petra a soñjez eus stad ar yezhoù hag ar re minorelaet e Frañs? Ha feuls eo doareoù ar Stad pa vez anv eus yezhoù?

Un difenner-touet eus ar yezhoù minorelaet e Frañs on-me, hag ar mennozh e vefe ar yezhoù rannvro enebet d'ar Republik zo mezhus ha diamzeret ouzhpenn, met diwar se eo bet diazezet an Dispac'h evit sevel ar Frañs modern. Hiziv ez eo trec'h an hengoun jakobin a ziskleir ez eo ar yezhoù rannvro un harz d'an unaniezh ha diwall a ra mat da leuskel an teodyezhoù rannvro en toull m'he deus klas-ket douarañ anezho. Anavezout a ran mat a-walc'h Alamagn, ha du-hont n'eus den a soñj eo ar yezhoù rannvro un harz d'ar Republik. E Vienna, en Aostria, e ra meur a bolitikour o c'habalerezh gant rannyezhoù war o skritelloù, hep ma ne vefent gwelet o stourm evit an dizalc'hiezh, an digevredieñ pe an emrenerezh zoken.

Deuet eur a-benn da lakaat ar Frañsien da grediñ n'eo ket kenkoulz ar yezhoù rannvro hag ez int dindan ar galleg skoueriekaet. M'o deus yezhoù evel ar brezhoneg hag an elzaseg gouzañvet diwar se, e soñjan ez eo bet merzheriet muioch c'hoazh ar yezhoù oil all evel ar bourgogneg, ar pikardeg pe ar champagneg, dre m'int bet dispriziet evel galleg komzet fall, abalamour m'int nes d'ar galleg standard, ha kredet eo bet gant o yezherien a-benn ar fin.

Dilañs he deus ar Stad c'hall e-keñver yezhoniezh, n'eo ket cheñchet sell an darn vrasañ eus an dud war ar yezh en ensavadurioù abaoe daou gantved, abaoe an Dispac'h: ret eo stourm ouzh ar yezhoù rannvro; mat int evit ar folklorach hag an touristerezh, met laoskomp 'ta ar yezhoù-se d'ar re "ziouziek" ha d'ar re "baour" hag arabat ober tra ebet evit anzav pe difenn anezho. Aze ivez emañ an hengoun glanyezhour a ra e reuz.

Trugarez dit eus da respontoù. Ur gerig evit klozañ?

Lâret em befe a-walc'h un dra bennak e brezhoneg, met chomet eo ma barregezh er yezhoù keltiek war sistem verboù an heniwerzhoneg. Neuze ne lârin-me ken nemet trugarez!

Komzoù dastumet gant Morvan Richard

1. Treagedel: *diachronique* e galleg.
2. Izek: zo en derez izelañ a c'hall bezañ tizhet, en derez izelañ a aotreer (enepster: uc'hek).
3. *Introduction à la sociolinguistique*, Bulot ha Blanchet (2013).
4. Enganet: *inné* e galleg.
5. Ilrezañ: *dégrader* (e-keñver livañ).

Evit gouzout hiroc'h: <http://linguisticae.com> pe chadenn Linguisticae war Youtube.